

De pianobouwer

Kurt Palka

De pianobouwer

Vertaling Inger Limburg en Lucie van Rooijen

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

De vertaling is mede gesubsidieerd door de Canada Council for the Arts

Canada Council Conseil des arts
for the Arts du Canada

De vertalers bedanken Frits Janmaat van Maison Erard
voor zijn hulp bij de vertaling van de pianotermen.

Oorspronkelijke titel *The Piano Maker*. McClelland & Stewart,
a division of Random House of Canada Limited,
a Penguin Random House Company

© Kurt Palka 2015

© Nederlandse vertaling Inger Limburg en Lucie van Rooijen /
Nieuw Amsterdam *Uitgevers* 2016

Alle rechten voorbehouden

Omslagbeeld vrouw © Arcangel / Malgorzata Maj

Omslagbeeld achtergrond © Getty Images / Popperfoto

NUR 302

ISBN 978 90 468 2090 2

www.nieuwamsterdam.nl/kurtpalka

Voor Heather

En voor Melanie en Christina en Aviana en Annie

DE AANKOMST

Een

Op het laatste stuk door het bos stonden de bomen zo dicht op elkaar dat er nauwelijks licht doorheen drong. Hier en daar overwelfden ze de kustweg als een tunnel: grote naaldbomen en een paar loofbomen, kaal in deze tijd van het jaar. Maar hoe dichter ze bij de French Shore kwam, hoe dunner het bos werd, tot zich uiteindelijk rechts van haar een schitterend panorama ontvouwde, met een deinende nevel van opspattend zeewater waarin talloze regenbogen te zien waren.

Het eerste dorp dat ze zag, heette Bonne Marie. Toen ze erdoorheen reed, werd haar auto opgemerkt door een hond, die blaffend langsij kwam rennen. Ze minderde vaart en zwenkte opzij om hem te ontwijken. Een man die een stukje verderop de romp van een boot stond af te krabben, keek op. Hij riep de hond, die onmiddellijk gehoorzaamde en stopte. In de spiegel zag ze hem midden op de weg staan, met zijn neus in de wind.

Even vroeg ze zich af of het Jack was; ze trapte op de rem en tuurde in het spiegeltje, maar toen reed ze verder. Het kon Jack niet zijn. Natuurlijk niet! Ook al miste hij een half oor en zag hij eruit als een poolhond.

Ze reed langs verweerde rotsblokken en enorme platte stenen; het leken wel de resten van een oeroude dolmen aan de kant van de weg. Er volgden meer dorpen: Saint Emilie, Gaillard, La Roche. Huizen met geverfde luiken, een soort molen of pers, aangedreven door een ezel. Ze zag een smidse waar een reusachtig bruin paard met een van zijn achterbenen op een steun stond; de hoefsmid haalde zijn vijl langs de rand van de hoef. Ze zag vissersboten op

de helling en netten die op een rek hingen te drogen. Af en toe stak iemand zijn hand naar haar op als ze langsreed.

Ze zag een paar kerken, maar die waren allemaal klein en van hout, dus ze bleef uitkijken naar de stenen toren van Saint Homais. In Montreal had madame Cabayé de French Shore aanbevolen, met name het dorp Saint Homais. Ze zei dat ze daar was opgegroeid en er erg aan verknocht was: aan de mensen, aan de mooie kerk, aan de uitzichten. Het was nog steeds overwegend Frans, zei ze, maar niet meer uitsluitend. Een dorp dat net groot en vriendelijk genoeg was om te proberen er een nieuw bestaan op te bouwen.

‘Misschien hebben ze de krantenberichten niet gelezen,’ had madame Cabayé gezegd. Bij die woorden had ze haar niet aangekeken. En even later had ze er, nog steeds zonder haar aan te kijken, aan toegevoegd: ‘En anders zijn ze het vast allang vergeten. Ik kan u wel een paar namen geven.’

Op de voorruit vormde zich een waas van fijne druppeltjes zee-water en het wegdek was hier en daar glad. Maar ze voelde zich veilig in de auto. Hij was comfortabel en degelijk, de enige luxe die haar restte in deze magere tijden: een Austin Burnham Saloon met een dashboard van palissander en roodleren stoelen. Hij had echte Amerikaanse whitewallbanden en chromen spaken. Vier jaar geleden had ze er contant voor betaald omdat ze goed in de slappe was zat en er volledig op vertrouwde dat het geld zou blijven toestromen. Al die handelsreizen met Nathan. De Perzische mummies alleen al waren zeven of acht van dit soort auto's waard.

Een koude, heldere novemberdag; de afgeplatte baan van de zon, de fonkeling van de Bay of Fundy, slechts onderbroken door een lange, smalle landtong: de Digby Neck. Het was bijna elf uur toen ze een eerste glimp opving van de hoge torenspits in de verte, met zijn zilverkleurige leien dak dat blonk in de zon.

Ze zette de auto op het wagenplein en liep door het dorp, over straten met kinderkopjes en over zandweggetjes waarin bevroren

afdrukken van hoefijzers en wagenwielen stonden. Ze bleef regelmatig staan om de oude huizen van natuursteen en hout te bewonderen; op sommige vakwerkgevels stond een datum van tweehonderd jaar terug. Ze zag het hotel waarover madame Cabayé had verteld: een breed gebouw op het hoofdplein. Op de façade prijkte een hemelsblauwe zonnewijzer met zwarte Romeinse cijfers waaronder de naam was geschilderd: HÛTEL YAMOUSSOUKE.

Toen ze bij de kerk aankwam, bleef ze een tijdje voor de ingang in de westgevel staan om de rijkversierde boog en de waterspuwers in de hoeken van de goot te bekijken. Ze liep naar binnen. Door de vensters in een van de muren vielen gekleurde banen zonlicht op houten kerkbanken, en tussen de vensters hingen schilderijen die de kruiswegstaties verbeeldden. De schilderijen waren donker, bijna net zo donker als de lijsten waarin ze gevat waren.

Recht voor haar, net iets uit het midden van de kruising, stond een vleugel, en zelfs op die afstand kon ze zien dat het een Molnar was. Terwijl ze ernaartoe liep, verwonderde ze zich over deze wonderlijke opeenvolging van gebeurtenissen: eerst madame Cabayé die haar aanried naar Saint Homais te gaan, toen de hond die op Jack leek en nu een Molnar die in deze stenen ruimte op haar stond te wachten.

De klavierklep en de bovenklep stonden allebei open. Ze keek in de vleugel om het meestermerk op het stemblok te zien. Daar stond het, in groene inkt, verbleekt maar nog wel leesbaar. De initialen B.R. in een klein ovaal.

De koster, Morris, had haar gadegeslagen vanuit de schaduw bij het zijaltaar, en nog geen uur later vertelde hij aan iedereen die hij tegenkwam dat er iets vreemds aan haar was. Hij had haar naar de vleugel zien lopen, zei hij, geen jonge vrouw meer, maar nog wel een aantrekkelijke verschijning met haar stadse mantel en hoed. Eerst had ze de vleugel bestudeerd, daarna had ze een paar knopen van haar mantel losgemaakt en was op de kruk gaan zitten, met haar

vingers zwevend boven de toetsen zonder ze aan te raken, en een hele poos leek het alsof er een bezwering over haar was uitgesproken. Van het ene op het andere moment maakte ze een verslagen indruk en zag ze er jaren ouder uit, en toen ze opstond, de klep dichtdeed en wegliep, zag hij dat ze met haar been trok.

Hij zei dat daar eerder niets van te merken was, maar dat er nu geen twijfel mogelijk was. Plotseling kwam er iets duisters over haar, een diepe droefenis.

Dat alles vernam ze later van Mildred Yamoussouke, want Mildred was in de keuken van het hotel bezig geweest toen Morris het verhaal aan een dienstmeisje vertelde. Hij kwam de lunch van de priester ophalen, en Mildred had snel de deur dichtgegaan.

‘Niet zo hard, Morris,’ zei ze. ‘Ze zit hier in de eetzaal.’

‘Ze komt uit Quebec,’ fluisterde hij. ‘Dat staat op haar kentekenplaat.’

‘Sst,’ zei Mildred. ‘Hou je mond en schiet op, anders wordt het eten van meneer pastoor koud.’

Die middag zag Morris haar weer in de kerk. Ze stond op het mededelingenbord te kijken, en toen hij naar haar toe liep om te vragen of hij haar ergens mee kon helpen, wees ze naar de oproep van pastoor William voor een ervaren pianist die de kerkmuziek kon verzorgen zolang het orgel buiten dienst was.

‘Is dat de priester?’ vroeg ze.

‘Inderdaad.’

‘Denkt u dat ik hem zou kunnen spreken?’

‘Ik zou niet weten waarom niet. Hij is nu in de sacristie. Zal ik even met u meelopen?’

Morris zag dat ze een mooie glimlach had toen ze hem met een knikje bedankte. Hij ging haar voor door het schip en over het altaar naar de achtervertrekken, en toen de deur achter haar was dichtgegaan, luisterde hij een tijdje naar het gesprek, naar de vragen van de pastoor en haar antwoorden.

Uiteindelijk zette Morris zich weer aan het werk en niet veel later zag hij dat de pastoor met haar naar de vleugel liep. Ze had haar mantel en hoed bij zich en legde beide op een bank op de eerste rij. Ze droeg haar haar opgestoken. Het was zwart, maar begon al te grijzen. Met een paar slagen van de slinger paste ze de hoogte van de kruk aan en toen ging ze zitten. De pastoor nam plaats op een kerkbank wat verder naar achteren.

Morris stond op een ladder bij de vensters in de noordelijke muur. Hij was de loodranden aan het repareren, maar toen ze begon te spelen zette hij de soldeerbout uit en legde hem op de rand om te luisteren.

Hij vond dat ze heel mooi speelde, en toen hij de pastoor ontspannen achterover zag leunen, wist Morris dat ze zojuist geslaagd was voor de test.

Naderhand liep ze terug naar het hotel, waar ze vroeg of ze een rustige kamer mocht bekijken. De eigenares gaf haar de sleutel van kamer 308 en zei met een glimlach: 'Bovenste verdieping, aan de achterkant. Niets dan naaldbomen en zee. Ik ben Mildred. Laat het me maar weten als u iets nodig hebt.'

'Dank u wel. Madame Cabayé in Montreal gaf me uw naam. En de naam van dit hotel.'

'Onze Sidonie? Kent u haar?'

'Jazeker. Ik heb een paar keer in het pension gelogeed.'

'Ze zijn hier getrouwd, maar daarna zijn ze vertrokken.'

'Ja, dat vertelde ze. Haar man werkt bij de bank, het filiaal in Sherbrooke. Hij is assistent-bedrijfsleider en zij bestiert het pension.' Ze hield de sleutel omhoog. 'Laten we straks verder praten.'

In de kamer klopte ze op het bed en keek om zich heen: de kledingkast, het nachtkastje dat in een Frans-landelijke stijl was beschilderd met wolken en zonnebloemen tegen een grijsblauwe achtergrond, de badkamer, die ze door de open deur kon zien, het uitzicht vanuit het raam. De stilte.

‘Het is een prachtige kamer,’ zei ze tegen Mildred toen ze weer beneden was. ‘Dank u wel. Ik neem hem. Ik ben H  l  ne Giroux. Als iemand mij zou kunnen helpen met het uitladen van de bagage? Op de achterbank staat een grote hutkoffer waar ik hulp bij nodig heb.’

‘Maar natuurlijk,’ zei Mildred. ‘Ik loop wel even met u mee.’

Die avond zat ze om zeven uur weer achter de vleugel voor de begrafenisdienst van drie vissers.

Mildred had gezegd dat werkelijk iedereen in het dorp de mannen had gekend en dat de kerk stampvol zou zitten. Wat inderdaad zo was. Als ze naar rechts keek, kon ze de volle kerkbanken en gangpaden zien, overal mensen die naar haar keken, iets tegen elkaar fluisterden en vervolgens weer naar haar keken, zich duidelijk afvragend wie ze was. Ook dat had Mildred voorspeld. Die zat nu in het midden van de derde kerkbank, naast haar vier hotelmedewerkers.

Pastoor William stond op de preekstoel en sprak over de dode mannen en het enorme gemis voor hun families en de gemeenschap. Ze zat op de pianokruk te wachten, wreef in haar handen en hield ze warm in haar schoot.

Toen daalde de pastoor het wenteltrapje af en gaf haar een knikje; ze rechtte haar rug en begon te spelen.

Twee

Die nacht had ze weer een van haar vaste dromen. Ze hoorde Nathan haar naam roepen, maar kon hem niet zien. Op de plek waar de stem vandaan kwam, zag ze niets dan duisternis en bloed in de sneeuw, en toen ze terugriep bevroor haar adem in de lucht en vielen haar woorden aan scherven op de grond. Het was een van de drie of vier dromen die sinds het ongeluk steeds terugkeerden: het gruwelhol, de schimmige bewegingen, de stank en de smeekbeden die haar hart steeds weer ineen deden krimpen, ook al wist ze inmiddels precies hoe het afliep, en hoe hard ze in die dromen ook haar best deed die afloop te beïnvloeden, het lukte niet. Het einde kwam zonder genade, als slagen die neerregenen op een doodsbang kind, en het gebeurde maar zelden dat ze voor dat moment wakker werd. Maar die nacht gebeurde dat wel. Ze werd wakker met een schreeuw; even lag ze met bonzend hart naar het plafond te kijken, waarna ze rechtop ging zitten en haar blik door weer een andere kamer in weer een andere stad liet glijden.

Een bleekzilveren gloed, meubels die ze niet kende.

Ze sloeg de dekens terug, stapte uit bed en strompelde naar het raam, met haar blote voeten op de houten vloer. Ze duwde het schuifraam omhoog en snoof de koude lucht op. Er gloorde een zwak licht. Een sprookjesachtige sterrenhemel achter een sluier van hooghangende nevel. Na een poosje kwam haar hart tot bedaren, kon ze de zee en de wind in de bomen horen en liet de droom haar los.

Ze ging op de stoel zitten en trok haar rijglaarsjes aan. Altijd bracht het rechterlaarsje de herinnering naar boven, altijd weer. Ze strikte de veters, zette haar hoed op, trok haar mantel aan over haar

nachtjapon en liep naar beneden. In het ijle witte hemellicht en het geel van de straatlantaarns stak ze het plein over naar de kerk, en bij de zij-ingang aangekomen gebruikte ze de sleutel die de priester haar had gegeven. Ze ging naar binnen. Het was heel stil en donker op dit tijdstip. Alleen de eeuwige vlam bij het altaar en de vensters aan de straatzijde zorgden voor een beetje licht.

Ze liep half op de tast naar een kerkbank op de voorste rij en ging zitten, met haar handen in de zakken van haar mantel. Ze keek naar de vleugel, met zijn mooie vorm, klassieke poten en ranke klepstok, en voor haar geestesoog zag ze alle afzonderlijke onderdelen: de onbewerkte elementen van de kast, zo uit de houtmolen, het klavier met zijn zenuwuiteinden, de sierlijke zangbodem met de kam. Het pantserraam, dat zo zwaar was dat er twee man voor nodig waren om het op te tillen en op zijn plaats te leggen.

Ze stond op en liep naar het punt op de stenen kruising waar de vleugel volgens haar zou moeten staan, keek omhoog, klapte in haar handen en luisterde. Ze deed zes stappen naar links, in de richting van de muur, en klapte opnieuw.

Op de terugweg naar het hotel ging ze even bij haar auto kijken. Alles was in orde. Bevroren mist op de ruiten. Ze gaf de auto een klopje op de bumper en liep door.

Een paar uur later zat ze in de eetzaal te ontbijten. Mildred kwam met een koffiemok uit de keuken en liep naar haar tafeltje.

‘Mag ik bij je komen zitten?’

‘Natuurlijk. Graag zelfs.’

‘Het was prachtig gisteravond. Echt. Ik zing in het koor, dus ik weet er wel iets van af. Natuurlijk kent iedereen het “Stormlied” wel, maar zó hadden we het nog nooit gehoord. Als een lange ballade in plaats van een simpele melodie, een ballade die je meevoerde en je diep raakte, op een aangename manier, alsof ze was geschreven door iemand die je begreep. Echt waar. Zo voelde het. Het was fantastisch. Improviseerde je dat ter plekke?’

‘Ja.’

‘En dat andere stuk, wat was dat?’

‘Dat kwam uit het requiem van Brahms. Ik mocht zelf iets kiezen van pastoor William.’

‘Dat was ook heel mooi. Maar wat je met dat “Stormlied” deed... Daarvoor wil ik je bedanken. Uit de grond van mijn hart. Dank je wel!’

Opeens leek Mildred zich te schamen; ze verborg haar gène achter haar koffiemok en nam een slokje.

Na een korte stilte zei Mildred: ‘Dat zou ik bijna vergeten. Morris, de koster, die was hier voordat jij beneden kwam. Hij vroeg of ik aan je wilde doorgeven dat meneer pastoor je heeft uitgenodigd om mee te lopen in de begrafenisstoet. We kunnen samen gaan, als je wilt, dan kan ik je het een en ander over het dorp vertellen.’

De begrafenis was om tien uur. Toen ze het plein naar de kerk overstaken viel haar oog op Mildreds schoenen; ze zag hoe mooi de stiksels waren, hoe soepel het leer was. Ze zei er iets over, en Mildred vertelde dat ze waren gemaakt door een man uit het dorp. Terwijl ze in het zwakke zonlicht stonden te wachten, kwamen er steeds meer mensen toegestroomd, allemaal in het zwart, mannen, vrouwen en kinderen. Het haar van de jongens was met water gladgekamd en hun oren staken rood uit in de kou. De meisjes hadden pas gezette pijpenkrullen en sommige droegen een kransje op het hoofd, gemaakt van kleine, witte papieren bloemetjes die ze, zo vertelde Mildred, later van de rede zouden gooien; dan zouden die kransjes wegdrijven om troost te bieden aan de zielen van de twee mannen die niet teruggevonden waren. Een paar dagen eerder had de kustwacht de zoektocht gestaakt en waren de mannen officieel geregistreerd als verongelukt en omgekomen op zee.

‘Dat zijn hier heel oude woorden,’ zei Mildred. “Verongelukt en omgekomen op zee”. Heel oud en maar al te bekend. Ik kan het weten.’

De doods-kist van geschaafd dennenhout stond op twee schragen in de zon, en toen de priester hem had gezegend, namen vijf vissers en een agent van de nationale politie in ceremonieel tenue hem op de schouders en droegen hem de heuvel op naar de begraafplaats. Echtgenotes en moeders liepen achter de misdienaar, die het kruis droeg terwijl de pastoor in zijn witte superplie het wierookvat onophoudelijk heen en weer zwaaide. Er hingen rookwolkjes hingen in de lucht waar de mensen doorheen liepen, sommige huilend. In de schaduw was het gras geknakt en bevroren. Rijk had zich vastgezet op het prikkeldraad van het hek en op de oude, gebeeldhouwde stenen kruisen. Madame Cabayé had haar verteld over het oude kerkhof. Voornamelijk Acadiërs, zei ze. Mensen die waren gedeporteerd of verbannen toen de Britten het gebied hadden veroverd, en van wie een groot aantal naar het zuiden was getrokken, naar Louisiana, dat toen nog Frans was. Jaren later keerden ze terug, van heinde en ver; ze zwoeren trouw aan de Engelse koning en bleven hier wonen tot hun dood. En nu stonden er drie nieuwe kruisen: twee tijdelijke van verweerd hout op de herdenkingsplaats, en één bij een open graf.

Toen de kist was neergezet op de twee planken die over het gat heen lagen, overhandigde de priester de kettingen van het wierookvat aan zijn misdienaar, vouwde zijn handen en hief zijn gezicht naar de hemel. Even was alles stil en toen riep hij, met een stem die zo luid was dat iedereen zijn blik van de kist afwendde en naar de jonge priester keek:

*O Geest, die op de grote vloed
gelijk een vogel hebt gebroed,
breng Gij 't geweld der zee tot staan
en laat de mens met vrede gaan.
O wil verhoren onze bee
voor hen, die zijn in nood op zee!*

Toen hij haar later door de open deur van de sacristie voorbij zag lopen, riep hij: 'Mevrouw Giroux! Kan ik u even spreken?'

Hij stond op en wachtte op haar voordat hij weer ging zitten. 'U hebt gisteravond heel mooi gespeeld. Dank u wel. Heel veel mensen zeiden er iets over. Ook een paar oud-koorleden.'

'De kerk heeft een goede akoestiek, pastoor. Al dat steen met precies genoeg hout om de klank wat ronder te maken. Ik zou willen voorstellen om de vleugel een stukje te verplaatsen. Iets meer naar die gebogen houten muur toe. Dan zou het nog beter klinken.'

'Als u het zegt. Dat kan Morris wel doen. Er zitten wieltes onder en er is meer dan genoeg ruimte. Ik weet niet wanneer het orgel gerepareerd wordt. Het is een oude McAllister. De onderdelen moeten op maat worden gemaakt en dan vanuit Boston worden verscheept, of misschien zelfs vanuit Edinburgh. Dat is kostbaar en deze kerk is net zo arm als alle andere kerken aan de French Shore en in heel Nova Scotia. Het begon mis te gaan in 1927, 1928, al was het hier niet zo erg als in Ontario, want daar waren ze afhankelijk van de industrie. En toen kwam natuurlijk de beurskrach. Maar de mensen uit deze contreien hadden toch nooit veel geld om aandelen te kopen, en nu hebben we tenminste nog de visserij en de landbouw. Ons voedsel wordt voornamelijk lokaal verbouwd of is afkomstig uit de Annapolis-vallei. Veel vruchtbare grond en water daar. In dat opzicht hebben we geluk.'

'Ja. Over dat orgel, meneer pastoor. De oude McAllisters hebben prachtige bronzen pijpen, maar in het mechaniek zitten een paar zwakke plekken. Dat weet ik toevallig omdat wij verbindingstukken maakten voor deze orgels. Er zitten vast onderdelen in uw orgel die al een paar keer vervangen zijn.'

'Dat klopt, volgens het logboek. Maar het wordt steeds duurder. David Chandler wil proberen ze zelf te maken in zijn modelmakerij. Hij zegt dat we voor de balgen zwaar zeildoek kunnen gebruiken. David is een meester in zijn vak. Hebt u hem al ontmoet?'

‘Nee. Nog niet. Maar ik heb wel over hem gehoord. Hij werkt ook met leer, heb ik begrepen.’

‘Ja, dat klopt.’

De pastoor droeg een zwarte soutane, het boordje los, de mouwen opgestroopt tot aan de ellebogen. Hij had rossig, kortgeknipt haar, borstelige rode wenkbrauwen en heldere grijze ogen waaruit de hoop en het vertrouwen van een jonge man spraken. Hij was misschien nog geen dertig, jong genoeg om haar zoon te zijn. Hij keek haar enige tijd peinzend aan, zijn handen samengevouwen op tafel. Uiteindelijk vroeg hij: ‘Heeft Sidonie of Mildred u wat over ons dorp verteld?’

‘Wel iets.’

‘Saint Homais was natuurlijk volledig Frans, net als de andere delen van de French Shore, helemaal langs de bocht, voorbij Yarmouth, tot aan plaatsen als Port L’Hebert en Port Joli, en zelfs nog verder. Nu is misschien nog maar zestig procent Frans, maar het merendeel daarvan stamt wel af van de oorspronkelijke families, zoals de Chouinards en de Cabayés en de Bissonnettes. Hun namen prijken op de oudste grafstenen, en daar zijn hun afstammelingen trots op. Maar er zijn ook veel niet-Fransen die hier hun wortels hebben, Mildred bijvoorbeeld, en veel mensen van buiten, zoals ik en David Chandler – die komt uit Amerika. Het is een hechte gemeenschap die wel iets weg heeft van een grote, soms ruziënde familie. Wat ik eigenlijk wil zeggen, is dat mij sinds de begrafenis een aantal keer is gevraagd wie u bent, wat u hier brengt en of u blijft.’

‘Nou, het is wel mijn bedoeling om te blijven. Maar nu u het toch over de gemeenschap hebt, er is iets wat ik u moet vertellen. Ik wil graag duidelijk gezegd hebben dat de familie waar ik uit kom nou niet bepaald bij de trouwe kerkgangers hoorde. Zeker niet nadat het ministerie van Koloniën de missionarissen als schuldigen had aangewezen voor mijn vaders dood. Ik meen dat mijn moeder nooit meer een voet in de kerk heeft gezet.’

‘Was uw vader missionaris?’